

שירי יעקב בסר

העיקר בשיריו של יעקב בסר הם המשפטים המתמשכים, המביעים חוויות מאו־פקות וכבושות, הנחנקות באיבן כביכול. ההבעה קצרה וברוב השירים שורות מעטות, נער יספרן. הליריקה ציורית ביותר וגונה סוריאליסטי, וכל רישומה מאבק שבין תודעה פנימית לבין פריצה החוצה. בתוך התודעה מצויות דמויות קרובות של בני־משפחה, אם ובן ובת, ולפעמים קרובות דברי השיר מוסבים אליהן. קרבה זו הרבה זרות יש בה והרבה ניפור: "מי קורא בשמי? / בני מתוך ידי מביט לכיוון אחר / בתי לא יודעת אם / על ברכ שמאלי או ימיני תשב / היא חגה סביבי חוגי פרפר".

בשירים רבים יש הלך־רוח ויש מצבי־רוח, "כי הזמן / שלא כאילו, משיר את המקרים, / המגעים באים והולכים כמו מים ממים. / והאנשים / נוגעים זה בזה / בגעועים מקריים. ומפרים, שלא כמים / מושיטים ידיים קרות". המקרים משתלשלים זה מזה "כמו מים ממים", כל מגעי האנשים אינם מכוונים, ואין פלא אפוא שהם "מושיטים ידיים קרות" זה לזה.

דומה, המשורר אף הוא מושיט לקורא "ידיים קרות". הרבה דימויים מכוונים לכך: הכוכבים המכוונים יריקות דם או אש; מעי־לים של דשא; עלה אלון מרחף ברוח; כוויות־קור ביד, ויונים לבנות המתפחמות לעורבים. הקרירות אינה מקרית; הריהי אחד הרכיבים בשירתו של יעקב בסר. אך יש ושחר יעלה על עיר־ההולדת מבעד לחלונות קרועים; אם רצה אל הנהר הקר פוא; האב, שהוא כעוף ירוי, נושא אותו "כמו היה עוף הנדודים, והוא, הקן הנע־ובד שלו". יש תחושת קשר בין השלג, הכפור, הלחם, ושומן־הדובים וברק נחו־שת־האי־קונין... ו"המולדת" נגררת אחריו: "עתים היא מקדימה ועוברת אותי, עתים אני רץ לפני ומאבד אותה".

ירושלים ומלכות

עלי להודות: כאשר אני מחזיקה, שוב ושוב, בספרי־שירה שעניינם ירושלים דומה עלי כאילו לפני נסיון נוסף להעפיל אל פסגה שראשה בשמיים. אילו, לפחות, הסתפקנו בכברת הדרך, במעלה־ההר, במעט שאפשר להעפיל אליו. אולם—כל משורר וירושלים שלו. וירושלים נשאת של כולם ושל עצמה.

דליה בן־דוד מקדישה את ספרה לנופלים במערכות ישראל. למעשה, רואה היא את ירושלים ספוגת דם "בחוריך היפים", ואילו כך, רק כך, ראתה את ירושלים שלה ומיצתה תחושה זו, אפשר היתה אומרת דבר אחר, נוסף, מיוחד לירושלים שלה. אלא שהשירים הקצרים והמפויטים מזכירים סגנון מליצי של ימים אחרים, של געועים המושפעים ממשוררי ימי־הביניים ואחרים: "ארזי לבנון / מעולפי תרשישים וזהב / יפזו עיניהם השוחקות". וכן "הפרחה הגפן / הנצו הרימונים"—מה שכבר נאמר, וייאמר לדורי־דורות, ואין הכרח לשבצו, על אף יפיו, אלא בהקשר חדש או במשמעות חדשה. יש בשירים אוירה מסוימת של זוהר, של אגדה, לפחות בדרך הביטוי ובהרפבי השור־רות ("עופות פליאים—מלב המים / ושוש־נים של אור"), אפילו אסתטיקה לשונית ותמונתית שהיא נעימה לרגעים אך מאכזבת בסיפומה התכני. אולי אפשר לראות בשירים אלה תמונות עדינות של נחושת וזהב, מרו־קעות ומקושטות, אלא שהם נופלים על פניהם במבחן המשמעות והקישוט הופך תפ־אורה נטולת מישור חיצוני, מובלט של ההתרחשות עצמה.

השיר על לאה גולדברג, כמו השיר־ספק־שיר על גבעת־התחמושת, אינם עולים על רמתו של יומן אישי, זכרונות שאין בהם ייחוד מחוץ לתחושה הסובייקטיבית הכנה של הכותבת.

צ.ג.

* דליה בן־דוד: ירושלים ומלכות (שירים); ללא שם הוצאת־ספרים, תאריך ומקום; 24 עמ'.

* יעקב בסר: שדה סקולה (שירים); ספ־רית פועלים, 1973; 90 עמ'.